

Fuskar verkligen fler studenter

Fredag den 7 oktober höll Högskoleverket sitt sedan ett år inplanerade möte med disciplinnämnderna vid landets högskolor och universitet. Några media talar om ett krismöte. Nästan samtliga talar om ett möte mot bakgrunden av det ökande fusket. DN har att "Allt fler studenter på högskolan fuskar" som huvudnyhet. I flera media kvalificeras rapporterna genom intervjuer med universitetsfolk som uttrycker sin oro och studenter som beskriver hur de ser på fusk. Bilden av ett etiskt problem som hotar kvaliteten i universitetsutbildningen mejslas ut. Och varför skall vi tvivla? Söker man på fusk i Dagens Nyheters arkiv så hittar man gott om artiklar. Varför skulle studenter vara annorlunda än direktörer på Skandia och Enron, politiker som har svårt att hålla reda på sina kontokort eller professorer som plagierar från andras artiklar?

Det finns naturligtvis skäl att oro sig. Ett kunskapssamhälle där man inte kan lita på att de resultat som produceras är korrekta blir inte mycket till kunskapssamhälle. En vetenskapsvärld som inte kan garantera sina resultat riskerar att förlora sin legitimitet. Detta diskuteras självfallet ständigt inom vetenskapsvärlden, dock sällan utifrån frågan om fusk utan istället utifrån till exempel frågor om fördelar och nackdelar med olika forskningsmetoder. Fusk är någonting annat. Nämligen medvetna försök att vilseleda och för studerande handlar det om medvetna försök att vilseleda vid examinationer. Massmedia vill ha det till att landets disciplinnämnder träffas på grund av det ökade fusket. Sanningen är att de träffas för att utbyta erfarenheter och därmed bidra till ökad rättssäkerhet. Alla är inte lika övertygade om att fusket bland landets studenter ökar och att ungdomen urartar i någon sokratisk mening. Själva menar vi att det vore mycket olyckligt om man utgick från att majoriteten av dagens studenter är fuskare.

Antagandet om ett ökat fuskande är intressant. Vi skulle kunna berätta om hela den avgångsklass som avstängdes för fusk vid Folkskoleseminariet i Härnösand 1928, men låt oss istället titta på forskningen. I många studier som talar om en ökning utgår man ifrån Drake som 1941 rapporterade en studie där han samlade in studerandes flervalstest och kopierade dessa innan han lät studenterna självrätta. De som refererar till Drakes studie påstår i regel att han kom fram till att 23% av studenterna fuskade. Själv nämner han ingen sådan siffra. Samma forskare jämför vanligtvis med någon modern enkätundersökning. Dessa bygger oftast på att man frågar om studenten använt fuskklappar, köpt skrivningar, fabricerat data eller liknande. När man lägger samman studenternas svar kommer man vanligtvis fram till att mellan 60-90 % av studenterna någon gång gjort det forskarna frågar om. Fusket tycks alltså ha ökat med omkring 400 % de senaste 60 åren. Men varför ska man starta med just Drake? Parr genomförde en liknande undersökning som rapporterades 1936. Han menar att en konservativ skattning är att 42 % av studenter ändrar sina skrivningsresultat om de får en chans. Om han har rätt är ökningen inte lika dramatisk. Dessutom bör det påpekas att både Drake och Parr studerar faktiska regelbrott. Siffrorna är inte jämförbara gentemot nyare studier och det finns dessutom inget som säger att de som svarat i nutida enkäter faktiskt förstått att den handling de utfört var fusk.

Hur skall man förstå Högskoleverkets rapporter? De bygger på faktiska fall där studenter dömts för vilseledande. Här ser vi också en dramatisk ökning av antalet domar varje år. Vi tycker att det är tveksamt om man kan ta dessa till intäkt för att studenter verkligen försöker fuska mer. Viktigt att notera är att ökningen främst sker inom två områden, nämligen samarbete och plagiering. Det handlar alltså om två arbetsformer som innebär övning i vetenskapligt skrivande under förhållandevis fria former. Frågan om det sker en ökning av fusket kompliceras av många faktorer. En faktor är mediabevakningen och Högskoleverkets

rapporter. Fusk har placerats på kartan bland högskolans lärare. Man kan därmed på goda grunder fråga sig om de är mer benägna att misstänka och att rapportera än de har varit tidigare. En annan faktor är den tekniska utvecklingen. Studenter redovisar digitalt och många högskolor använder sig av plagieringsdetektorer som Urkund eller GenuineText för att jämföra det studenterna skrivit med vad som finns i olika databaser. Hur mycket påverkar dessa sökningar vad som upptäcks?

Plagieringssystem upptäcker emellertid bara förekomsten av likheter. Om studenten avsett att fusk är egentligen en helt annan fråga. Denna kompliceras dessutom av de alltmer vanliga rapportexaminationerna. Det är betydligt lättare att avgöra var gränsen för det tillåtna går när man sätter sig på en salsskrivning och besvarar faktauppgifter än när man skall avgöra var gränsen går för när man bör referera till en författare. Det är i hög grad en uppgift för studenterna att tillsammans med handledaren urskilja gränserna för det tillåtna (eller lämpliga, det är långt ifrån alltid en fråga om svart eller vitt). Vår egen och internationell forskning visar att både studenter och lärare ofta har svårt att avgöra var dessa gränser går. Internationellt finns universitet som valt att ställa plagieringsdetektorerna till de studerandes förfogande. Då kan studenterna själva med dessa som verktyg upptäcka om de glömt att sätta ut referenser eller ligger olämpligt nära andra texter. Risken är naturligtvis att de skulle använda plagieringsdetektorerna för att kontrollera om de kan bli upptäckta, men erfarenheterna tycks istället tala för att studenterna söker hjälp med att bearbeta sina texter och referera när det är lämpligt.

Att skrika ut budskapet att fusk bland studenterna ökar är som vi ser det inte särskilt produktivt. Risken är att vi fokuserar på fel åtgärder och fyller disciplinnämnderna med ärenden. Det är inte bara så att påståendet om ökat fusk inte är särskilt väl belagt. Det innebär också att fokus kanske placeras fel. Ingen vill väl att studentrapporter i första hand skall bli en fråga för våra disciplinnämnder.

Fuskdiskussionen aktualiserar i hög grad frågan om vad nya arbetsformer och ny teknik kan innebära för vad vi lär. Hur går det egentligen till när studerande förbereder sig inför en hemtentamen? Hur påverkas man av de ständiga diskussionerna med kurskamrater? Är det alldeles orimligt att tänka sig att dessa diskussioner leder till stora likheter, även ordagranna sådana i rapporter som lämnas in? Hur påverkas studenter av det sätt man arbetar mot databaser, laddar ner och kompilerar texter? Är det alldeles orimligt att dessa arbetsformer leder till att man har svårt att skilja på eget och andras material? Hur mycket påverkas de studerande av vad de lärt tidigare på gymnasiet eller i de kulturer de kommit från? Är det alldeles orimligt att de bygger vidare på vad de tidigare lärt? Läser man studenternas inlagor till disciplinnämnderna kan man konstatera att de har svårt att bemästra de nya arbetsformerna. Vi kan också se att det som studenter uppfattar som giltiga förklaringar har svårt att vinna tilltro i nämnderna. Likhet mellan texter tolkas alltför enkelt som plagiering eller otillåtet samarbete. Bristande vana vid akademiskt skrivande tycks inte vägas in som en faktor av betydelse. Hårddiskkraschar och kaotiska hemförhållanden fungerar inte som förklaring till dåligt genomarbetade rapporter i universitetsvärlden. Men rättssäkerheten kräver att vi vet mer om varför studenter skriver som de gör så att vi kan hjälpa dem. Fuskdiskussionen aktualiserar i hög grad behovet av forskning inom området.

En poäng är särskilt viktig. Studenter är inte professionella forskare. Man kan alltså inte utgå från att de behärskar de komplicerade regelsystemen kring hur man skriver vetenskapligt. De har hela sin utbildningstid på sig att lära sig hur man skall skriva så de inte blir nya professorer som kan misstänkliggöras för plagiering. Det disciplinnämnderna måste avgöra är

om studenterna verkligen försökt vilseleda eller om de försöker behärska de här examinationsformerna så gott de kan. Innan vi målar ut en hel generation av studenter som fuskare behöver vi förstå hur de påverkas av nya arbetsformer och också hur dessa arbetsformer bör utformas så att våra studenter kan utvecklas till verkliga professionella. Vi har själva en förhoppning att vår forskning kan bidra till detta och därmed till en förskjutning av fokus från det som sker i disciplinnämnderna till vad som sker i den akademiska utbildningen.